

TOKİ | 7 İKLİM 7 BÖLGE “MAHALLE” ULUSAL MİMARİ KENTSEL TASARIM FİKİR YARIŞMASI

97258 RUMUZLU “KASTAMONU | ÖRENCİK” ÖNERİ PROJE MİMARİ RAPORU

Mahalle – Kent – İnsan İlişkisi

Arapça kökenli mahalle kelimesi “mahal” kelimesi ile aynı kökten türemiştir ve konaklanan yer anlamına gelmektedir. Kentlerin en küçük yerleşim birimleri için kullanılmaktadır. Mahalle kelime anlamının işaret ettiği gibi coğrafi bir alanın ötesinde anlam taşır; toplumumuzda, toplumsal hayatın merkezinde yer almakta ve kentin çekirdeğini oluşturmaktadır. Mahalle kavramını sosyolojik açıdan ele aldığımızda mahalleyi salt mekân olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü mahalle bir mekândan öte hayatın merkezinde duran ve üzerinde kendine özgü bir toplumsal örgütlenmeye imkân veren aynı zamanda başlı başına bir yaşama tarzını ifade eden bir unsurdur. Bununda ötesinde mahalle kimlik, kültür, medeniyet vb. kavramlarla iç içe geçmiş durumdadır. Bu yönüyle de insandan bağımsız düşünülmesi imkânsızdır. Alver mahallenin merkezi önemini, “Mahallenin temeli, mekân ve insandır; mekân ve insan/hayatın bütünleşmesidir. Ne sadece mekân ne de insandır; insan ve mekânın el ele verip dokuduğu yeni bir birlik, yeni bir hayat sahnesidir mahalle. Mahalle inşası doğrudan insanın mekâna el vermesiyle mümkündür; bu bakımdan insan mahallenin temel taşıdır.

Mahalle, hayatın, belli bir kültür, değer, inanç, ritüel ve gelenek çerçevesinde örüldüğü, bu yönüyle kendine özgü yapısı, kimliği, hayat tarzı ile mücehhez bir ortamdır. Gerçek bir yaşamdır” (Alver, 2011; 117) şeklinde ifade eder. Bu ifadeye göre mahalle ve insanın birbirinden bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Mahalle sadece kentin sınırlara bölünerek ayrışmasını ifade etmenin ötesinde, sembolik ve metaforik bir çok anlam taşımaktadır. Mahalle; ortak mekânları paylaşan insanlar arasında farklı bağlar kurmaya; ortak bellek oluşmasına olanak sağlamaktadır. Mahalle ve mahalleli arasındaki ilişki sonucu bu iki kavram birbirini beslemekte ve şekillendirmektedir. Mahalle birimi en azından; konut dokusu, kullanıcıların ihtiyaçlarını gidereceği ticari birimler, konutlardan rahatlıkla erişilebilen eğitim donatısı, sağlık birimi, ibadethane ve ortak kullanılan sosyal donatıları barındırmalıdır. Günümüz kent planlaması ve eski yerleşim yerlerinin dönüşümünde yaşanan en büyük sıkıntı kullanıcıların sosyalleşip birbiri ile iletişime geçeceği ortak alanların olmaması ya da zayıf kalmasıdır. Ortak yaşamın getirdiği güven duygusu metropollerde gitgide yok olmaktadır. Bu durumun oluşmasında büyük kamusal alanların var olması ve bu alanı kullanan kullanıcı sayısının artmış olması rol oynamaktadır. Mahalle içinde ne kadar çok sayıda kullanıcıya hitap eden işlev varsa mahalle ölçeğini o derece kaybetmektedir.

Serender Karadeniz bölgesine özgü, ayaklar üzerinde yükseltilmiş, genelde ahşap malzemeyle üretilen, mutfak ve depo olarak kullanılan yapı tipine “Serender” denmektedir. Serender zeminden yükselerek toprağa daha az temas etmekte; dolayısıyla doğaya daha az zarar vermektedir. Ayrıca genelde pişirme ve depolama birimi olarak kullandıkları odalarını haşerelerden uzak tutabilmişlerdir. Coğrafyanın eğimli ve zorlu şartlarını da yine bu yolla daha elverişli hale getirebilmişlerdir. Serender yüzyılı aşkın süredir bölgede görülmektedir. Benzer bir örnek Kuzey İspanya ‘da da bulunmaktadır. Oradaki örnekte daha çok taş kullanılmıştır.

Makro Serender Eski bir yapı tipi olan serender, hem ekolojik anlamda hem de zorlu coğrafi koşulların uygun hale getirilmesi açısından hala başarısını korumaktadır. Önerilen mahalle dokusu iki serenderin bir araya gelmesi ile bu serender birlikteliğinin mahalledeki diğer ‘ikili’ler ile oluşturduğu ilişkidir. Makro serenderin eğime uyumu bazaların eğim yönünde düzenlenmesi ile sağlanmıştır. Bir kentsel omurga üzerinde ard arda sıralı üç meydan etrafında yaşayan mahalle döngüsü; baza sepersayonu sayesinde özel yaşam ve kamusal yaşam sınırlarını çizmiştir. Özel yaşamın mahremiyeti kamusal hayata karışmadan, gerektiği kadar içinde olması baza olgusunu güçlendirmektedir. Üst kotla ilişkinin hem görsel açıdan hem de kullanım açısından kesilmemesi adına yer yer düşey bağlantılar ve döşemede açıklıklar düşünülmüştür. Her bir bazanın üstünde ise daha özel kullanım olan konutlar yer almaktadır. Baza üstü sosyo – perma kültürel faaliyet için ayrılmış alanlar baza üstü ve altı etkileşimini güçlendirmektedir. Her bir bazanın alt ve üstünün ayrılmasıyla oluşan mekânsal hiyerarşi; hem mahalle sakinleri için zengin sosyal donatılar, ortak alanlar oluşturmaya imkân vermekte, hem de kamusal alanların varlığıyla artacak kullanıcı sayısının mahalle yaşantısını bozması engellenmektedir. Bu sayede geleneksel mahalle yaşantısı bozulmadan metropol zenginlikleriyle gelişebilmektedir. Önerilen bu mahalle tipi ihtiyaca göre evrilmeye, büyümeye, gelişmeye açık esnek bir tasarım modelidir. Bu model permakültür ile desteklenmiş ve baza alt-üst ilişkisi kuvvetlenmiştir.

Permakültür İnsanların maddi ve maddi olmayan ihtiyaçlarını, doğal ekosistemlerin işleyişini örnek alarak, parçası oldukları doğaya ve üzerinde yaşadıkları dünyaya zarar vererek değil, yarar sağlayarak karşılımlarını olanaklı kılan bir tasarım ve bakım bilimidir. Perma - kültür soruna değil çözüme, istemediklerimize değil istediklerimize,

TOKİ | 7 İKLİM 7 BÖLGE “MAHALLE” ULUSAL MİMARİ KENTSEL TASARIM FİKİR YARIŞMASI

97258 RUMUZLU “KASTAMONU | ÖRENCİK” ÖNERİ PROJE MİMARİ RAPORU

olumsuz değil olumluya baktığımız bir yaklaşımdır. Mahalle, sosyal etkileşim dokusu ve belleği içindeki parametreler sosyo - permakültürel destekler niteliktedir. Mahalle dokusu içindeki insan ve doğa ilişkileri permakültürün yapı taşıdır. Baza üstünde toprakta yetişen topraktan gelen ürünleri; baza altında insanların ikili ilişkilerini güçlendirerek ticari bir faaliyete döndürülmesi mahalle dokusu içinde permakültürün yerini belli eder. Mahalle dokusu içinde insanların doğal ekosistemle etkileşime girip bununla beraber birbirleri ile iletişimi aynı mahallede baza altına taşınır. Bazanın seperasyonu permakültürel faaliyeti yönetir. Bu yönetim üretici-tüketici ilişkisinin karşılıklı faydaya dönüştürmesi tasarımda öngörülen bir döngüdür. Bu döngü bireyin kendi bahçesinde ürettiği ürün ile başlar. Birey kendi konutunun önünden aldığı mahsulü aynı şekilde bazanın altında mahalledeki diğer bireylere satar ve tekrar bahçesinde üretim devam eder. Bu sosyo-ticari-permakültürel düşünce baza seperasyonu ile tasarımda yerini bulmuştur. ‘Sürdürülebilir tarım olmaksızın istikrarlı bir sosyal düzen mümkün değil ise sosyal düzenin yapı taşı olan Mahalle’nin tasarımı yapılırken permakültürel olgular tasarımın içinde bulunmalıdır. Permakültürün bazanın separe etmesi değil baza altı ve üstü hayatı birleştirmesi öngörülmüştür. Baza; üstünde daha özel bir alan barındırırken altında ise genel bir alan bulundurması bir çeperleşme öngörürken; permakültürün baza altı ve baza üstü kısmi etkileşimi mahalle tasarımını güçlendirmektedir. Tasarımın daki baza herkesin ulaşamayacağı özel alanlar ile insanlara rahat bir yaşam sağlarken baza altında ticari, sosyal ve ticari-sosyo-permakültürel alanlar ile bir iletişim öngörmektedir. Bu iletişim baza üstünde daha özel ve mahrem iken altında daha geneldir.

Tasarım Kararları

Hedef nüfus yaklaşık 1500-2000 kişidir. Tasarım alanı yaklaşık 22 hektar büyüklüğünde olup mahalle merkezinde eğitim-ibadet-ticaret gibi fonksiyonlar, mahalle merkezi dışında da alt komşuluk birim merkezleri vardır. Kent bütününe hizmet edecek donatı alanları kurgulayarak kentle bütünleşmeyi sağlanması hedeflenmektedir. Topografya ile uyumlu yerleşim ve ulaşım sistemlerinin oluşturulması ve alanın doğu sınırını oluşturan Kastamonu Doğu çevreyoluna kontrollü giriş-çıkışı sağlamaktır. Alanın Kuzeyinde ve Güneybatısında bulunan yoğun ağaçlık alan kümeleri korunarak bu iki alan arasında karşılıklı yeşil donatılar ile bağlantı sağlanarak yeşilin sürekliliği sağlanmıştır. Bu oluşturulan alanlar ise yeşil alan kullanımına ayrılarak açık ve yeşil alanlarda çeşitlilik ve erişebilirliği sağlanmıştır. Doğu karadeniz bölgesinin eğimli topoğrafyasından dolayı eğime göre konumlandırılan mahalle dokusu eğimin yönüne göre şekillenmiştir. Eğim izleri bazaları oluşturmuştur ve bazaların üst kısmı konutları alt kısmı ise mahallelinin ihtiyaçlarını giderebilecek sosyal, kültürel ve ticari alanları oluşturmaktadır. Alana Doğu cephesinden girildiğinde baza altında hem mahallede yaşayan insanların hem de Kastamonu Doğu çevreyolundan geçen araçların duraklayıp alışveriş yapabileceği market, mağaza ve restoranlar bulunmaktadır. Alanının diğer etrafı ve içerisinde ise hem mahalleliye iş olanağı sağlayacak hem de mahallelinin alışverişlerini yapabilecekleri ticari alanlar ve insanların etkileşimde bulunacağı, vakit geçirebileceği ve dinlenebileceği kafeteryalar, restoranlar ve rekreasyon alanları bulunmaktadır.

Alanının batısında bulunan merdivenlerden üst kotta çıkıldığında üst kotta bulunan alanın Kuzeyinde ve merkezine yakın konumda bulunan sosyo - permakültürel meydanlara çıkılır. Bu meydanların etrafında ise insanların dinlenip vakit geçirebilecekleri restoran, kafeler ve alışveriş yapabilecekleri, gündelik işlerini halledebilecekleri ticari alanlar bulunmaktadır. Ayrıca ibadet ve eğitim alanı da bu meydanların Güneyinde yer almaktadır. Bu kottan merdiven ile üst kotta çıkıldığında araç trafiğinden arındırılmış, şehir manzarasına yönlendirilen konut dokusu ve de arazinin en geniş düz kısımlarının bulunduğu alanlar ile karşılaşmaktadır bu düz alanlara ise spor sahaları yerleştirilmiştir. Alanın Güneyinde, bu kottan merdivenler ile üst kotta çıkıldığında; tasarım alanının en yüksek noktasına ulaşılır. Bu kotta mahallenin en büyük meydanı bulunmaktadır. Bu hâkim noktalarda kamusal alanlar tasarlanarak manzara noktaları oluşturulmuştur. Merdivenler ile alt kotta inildiğinde ise; alanın Güneybatısında bulunan konutlara ve de yoğun ağaçlık alana ulaşılır. Ağaçlık alan ve blokları bu iki alan arasından geçen “enerji nakil hattı” ikiye ayırır. Bu ağaçlık alana yönlendirilen bloklar ve baza altı ticari birimler; kafeler ve restoranlar şehir manzarası ile birleşerek bu alanı yeni bir çekim merkezi haline getirir.